

Falusi karácsonyok

Emlékeket rakosgatok. Idős falusi, tanyai emberek visszaemlékezéseit arról, hogyan tartották meg a karácsonyt ötven-hatvan évvel ezelőtt, mit jelentett számukra a karácsony. Voltak „gazdag” karácsonyok és voltak szegények, de az emlékek egyben közösek: egy mindenki által megtartott, egyetemes szokásvilág emberségét, összetartó erejét idézik föl.

Még én is emlékszem a betlehemesekre. Abban a faluban, ahol gyerekeskedtem, iskolás korú fiúk jártak betlehemezni akkoriban, velem egykorúak vagy pár évvel korosabbak. Most is előttem van eseten bunfordiságuk, emlékszem gyorsan elhadart, néha akadózó verseikre, melyeket a felnőttek ösztönzésére tanultak meg. Az országosan elterjedt betlehemesjáték ismert változatát játszották, olykor némi tréfával — például amikor az öreg pásztor nagynehezen megtalálta az ajtókilincset és belépett a szobába, így kezdte: „Itt benn csak esztek-isztok, dorbézoltok, szegény öregapátokra meg nem is gondoltok...”

Színesebb volt a maroslelei legények betleheme. Itt 15—18 éves legények betlehemeztek, s még a szomszéd községbe, Tápéra is eljártak. Annyian voltak, hogy kisebb házból el sem férték, ezért sokszor az udvaron „adták elő” dramatikus játékokat. Minden háznál apróbb ajándékokat, az utóbbi időben pénzt kaptak.

Karácsony böjtjén délután a család fő nyaláb szénát vagy szalmát vitt be a szobába, amit az asztal alá kosárba, néhol szakajtóba tett. A kosár széna tetejére istrángot, mángorló sulykot, pár csó kukoricát tettek, néhol odakelült a gazda kalapja és a jegykendő is. Ez volt az úgynevezett karácsonyi jászol.

— Este böjtöltünk — mondja Ásotthalmán, az átokházi soron élő Kispéter

Ignácné. — Legelsőbb mézbe mártott fokhagymát ettünk, azután olajjal főtt bablevest, mákos csikot, majd pifát. Az aszalt almát mondtuk pifának. Olyan tanya is volt, ahol a gazda vacsora előtt elővette a puskát és a tanyaudvaron a levegőbe lött. Itt is, ott is lőttek. No, tudtuk, hogy itt van már a vacsoraidő.

Tápén a karácsony esti vacsorához mindent odakészítettek a háziasszony kezébe, hogy vacsora közben ne kelljen fölállnia. Azt tartották ugyanis, hogy ha az asszony fölkel az asztaltól, nem ülnek jól a tyúkok az újesztendőben.

A vacsora maradékát, a karácsonyi morzsát az asztal alá helyezett kosárban gyűjtötték össze, amit csak újév napján vittek ki a házból, s ekkor minden jószágának adtak belőle, hogy a következő esztendőben egészségesek legyenek. A szénát a nagyjószágoknak adták, a kukoricát a disznóknak, baromfinak. A karácsonyi jászolban levő istrángot, kendőt, abroszt foganosnak tartották beteg jószág, fájós testrészt gyógyítása esetén. Tápén a karácsonyi abroszból vetették a gabonát.

Szokás volt még, hogy az Ivópohárba, tanyán az asott kutba is egy szép, piros almát tettek, s erről ivott a család az ünnepek alatt. Újévkor az almát közösen elfogyasztották, még az állatok ételébe is tettek belőle.

Az utóbbi évtizedekben szinte általános fenyoáállitás nem nagy múltú népünk körében, csak a múlt század eleje óta kezd terjedni. Mit mondanak erről a tanyai öregek?

— Az én időmben nem volt itt karácsonyfa, ajándékok sem kaptak a gyerekek. Diót kaptunk meg almát. Jobb gazdáknál volt először karácsonyfa a tanyán.

Faluhelyen a múlt század végén terjedt a karácsonyi fenyo, legvégül a várostól, lakott helytől távoli tanyák-

ra jutott el, ott is a „más házán élő” kapások, zsellérek, napszámosok hajlékai-ba.

Karácsony másnapján Istvánt, a rákötvetkező napon Jánost köszöntötték. A tanyai gazdák régen dudaszóval jártak köszönteni. Aprószentek napján (december 28-án) országosan elterjedt szokás a vesszőzés, amit vidékiünkön ódöröscolásnak neveznek. Legények, házassemberek 8—10 tagú bandákban jártak ódöröscolni. Kora hajnalban kihúzták az ágyból a fehérszövet és kis fűzfavagy mogorófavesszővel megcsapkodták őket. Közben az alábbi verset mondták:

„Ódöröscolás,
Aprószentek napja,
Járjál békével,
Eredj isten hírével,
Adj isten egészségre.
Szaladj a kukcoba,
Nagyra nőjjél!”

A háziak borral, pálinkával, réttel, állással vendégelték meg az ódöröscoló férfiakat. Tápén az ódöröscolás ünnep másnapján következett, mivel hétköznap, aprószentek napján a tápaiaknak dolgozni kellett. A gyékény-munka nem engedte meg a szórakozást.

E visszaemlékezésekben különböző eredetű és múltú szokások fonódnak össze. A puszkalövéllel való zajkeltés, a fokhagyma evése az ártó szellemektől való szorongás emléke, amely a pogány népekénél ismert. A kereszténység később magába olvasztotta ezeket a pogány szokásokat. Jellemző erre az aprószentek napi vesszőzés, mely eredetileg „pogány” természetiségvároszat, mégis — a kutatás szerint — egyházi gyakorlatból került népszokásaink közé. Kodály Zoltán írja: „A régi ember életét a népszokások sűrű erdeje vette körül. Az élet minden mozzanatát ékesítették és emlékeztették.” Erről tanúskodnak a régi falusi karácsonyok.

Juhász Antal

Nemcsak a páciens foga fáj!

Egy plakátot nézegettem a szegedi rendelőintézet folyosóján; síró kisgyermek dagadt arca kendővel felkötve. A kép alatt a szöveg arra figyelmezteti a halandót, hogy ne szenvedjen fájós fogával, hanem mielőbb keresse fel a fogorvost. Sok ilyen plakátot láthatunk, némelyik felvilágosítást is ad, hogyan kell a fogakat ápolni.

Nem csupán gyarlóságunkból következik, hogy fogaink romlanak, de ilyen az élet rendje. „Fogak nélkül jöttünk a világra, és úgy is távozzunk” — hallottam e közismert szót, bölcselkedést, bár nem valószínű, hogy a teljes igazságot fejezi ki. Nemrégiben zajlott le a fogászati hónap, s ez az esemény alighanem jó apropónak kínálkozik, hogy közelebről is szemügyre vegyük a szegedi fogorvosi ellátást.

Látszatra mintha jó volna

Ez alkalommal a nagyközönség fogászati ellátásáról érdemes szólni, mivel a fogait „maszek” alapon kezeltető emberek nem állnak sorba sehol sem, legfeljebb a számla kiegyenlítésekor szisszennek fel. Az SZTK szegedi rendelőintézetében a szakorvosi órák száma havonta 543, amelyből a fogászatra 215 óra jut. A számokat figyelve azt hinné ember, hogy ez ragyogó arány a fogászat javára, s látszatra mintha jó volna, elegendő volna a fogászati ellátás ideje.

A számokat még részletesebben vizsgálva kiderül, hogy egy hónap alatt egy 6 órás napi rendelés idején 696 beteget látnak el, tehát egy napra 26 beteg, egy betegre pedig 13,8 perc jut átlagosan. Az egy betegre jutó idő azonban nem tevékenyíti meg az embert, hiszen abban „apai-anyai” benne foglaltatik, attól a pillanattól kezdve, hogy a páciens kopogtat az ajtón, illetve amikor becsukja maga mögött.

A kezelésre ennek az időnek talán a felét lehet csak számításba venni.

Két műszak és a körzetek

Az SZTK rendelőintézetében két műszakban dolgoznak a fogorvosok, reggel fél nyolctól este fél nyolcig. Ezenkívül van fogászat a József Attila sugárút 98. szám alatti körzeti rendelőben naponta 6 órás rendelési idővel, a Feltámadás utca 20. szám alatt napi 12 órával, Újszegeden, a Korondi utcában napi 9 órás rendeléssel, az Aczel utcában 6 órával, a Földműves utcában napi 10 órával és a Korda utcában napi 12 órás rendelési idővel. Említést érdemel még, hogy 11 szegedi gyárban rendel fogorvos hetenként egy-két alkalommal néhány órát.

Az anyagellátás és felszereltség az utóbbi időben sokat javult. A rendelőintézet fogorvosai az anyagi és a műszaki ellátás miatt nem is panaszkodnak. Régebben gyakori volt, hogy géphiba miatt napokig, hetekig állt egy-egy fűrőgép, vagy hiányzott fontos műszer, anyag. Most a raktárban elegendő a tartékanyag és a gépjárművek is helyben, rövid időn belül elvégzik.

„Jöjjön egy hónap múlva...”

A rendelőintézet második emeletén sokan várakoznak a fogászat ajtajai előtt. A főorvos „elosztja” a beteget a kezelőorvosok között, hogy ezzel is biztosítani lehessen a fogorvosok arányos terhelését. Mindenből jusson, mindenkinek — mondják. Jut is bőségesen.

Egy idősebb néni kerül sorra. Körültekintően megvizsgálják, kezelésben részesítik, s azután az adminisztrátor ráírja a kis jelentkezői lapjára, hogy jöjjön egy hónap múlva. Egy másik páciens jelentkezési lapján

így sorakoznak a dátumok: első november 3-a, a második alkalom november 24-e, majd a következő december 16-a. Panaszok: — Nem győzi kivárni az ember.

Kevés a fogorvos

Kézenfekvő a megoldás; ha több fogorvos dolgozna, akkor egy orvosra kevesebb beteg jutna, egy-egy betegnek nem kellene hónapokig a rendelőintézetbe járni, mire elkészülnek fogpótlásával, kezelésével. Persze, ha több fogorvos dolgozna a rendelőintézetben, akkor bővíteni kellene rezidenciájukat, újabb asszisztenciára van szükség és így tovább, beralap, műszerek...

A jelenlegi elhelyezkedésük úgy-ahogy megteszi, bár a szájszészeti rendelő alig emlékezteti az embert orvosi rendelőre, inkább talán egy új, modern bérház kamrájára, olyan szűk és zsúfolt. Eredetileg nem is volt az orvosi szoba. A felszereltség bár jónak mondható, mégis elkelne újabb és újabb, modernebb fűrőgép. Mindössze egyetlen csehszlovák gyártmányú, nagy fordulatszámú géppel rendelkeznek. Végezetül sem mondhat mást az ember, mint azt, hogy több fogorvosra, nagyobb óraszámra lenne szükség ahhoz, hogy a beteget gyorsabban, kényelmesebben lássák el. Mert így nemcsak a páciens foga fáj.

G. I.

NAPI KISLEXIKON

a népgazdasági tervekről

A népgazdaság 1971. évi tervét lapunk vasárnapi számában adtuk közre.

● **Népgazdasági terv?**
A szocialista gazdaságirányítási rendszer alapeleme, e gazdaság minden és gazdaságosságával összefonódó, sajátos gazdasági tevékenység, amelynek közvetlen eredményét a különböző tervek alkotják. Elemi feltételül szolgál a társadalmi újratermelési folyamat terszerűségének biztosítására.

● **Hosszú távú terv?**
A hosszú lejáratú, 15—20 évre szóló népgazdasági terv a szocialista népgazdaság fő fejlődési irányait, a növekedés ütemét, az egyes gazdasági ágak és az újratermelés különböző területeinek alapvető irányait hozzávetőlegesen, nagy vonalakban határozza meg.

● **Közép távú terv?**
Az 1971. évi terv a IV. ötéves tervben megjelölt gazdaságpolitikai célok megvalósítását szolgálja. A közép távú terv a népgazdasági és vállalati tervek egyik fajtája, melyeknek 5—7 év az időtartama és a hosszú távú terv célkitűzéseinek megvalósítása érdekében az adott időszakban megoldandó feladatokat konkrétan tartalmazza. A népgazdasági szintű tervezésben kiemelkedő szerepet tölt be.

● **Eves terv?**
Rövid távú, úgynevezett operatív terv, mely a gazdasági munka konkrét programját tartalmazza. Pontos szerepe van benne a tervfeladatok megoldását, teljesítését biztosító eszközök megjelölésének. Tartalmazza azokat az intézkedéseket, melyeket foganatosítani kell a tervteljesítés érdekében.

(Folytatjuk.)

Szabó László — Solyom József: **TITKOS HADVISELÉS.**

A kikötő elpusztul: 7.55-kor

40.

— Igen ám, de nekem semmiféle Campbell nevű ismerősöm sincs a Pennsylvánián — mondta Blake. — Mit csinálók, ha azt mondják, hogy keressem meg? És mi lesz, ha leellenőrzik, tényleg van-e Campbell nevű kapitány a Pennsylvánián?

— Semmi baj, lesz a hajón egy ilyen nevű kapitány! Mi azonnal oda küldjük egy emberünket a Pennsylvánia fedélzetére, s majd ő megismerésíti a nem létező Campbellt — mondta nevetve Stanley. — De most még egyszer mondja el, hogyan is írta le Campbell külsejét a japánoknak.

Blake gyorsan tájékoztatta a hadnagyot, majd — bármennyire is hihetetlen — még időben visszajutott a moziba. Az oldalajtó persze ismét csukva volt, de Blake dörmölni kezdett, mire az egyik jegyszédőnő mérgesen kinyitotta. Blake félrelökte a meglepett asszonyt, berohant a sötét nézőtérre, aztán kisietett az előcsarnokba. A türelmes japánok még mindig az utcán ácsorogtak...

Blake hazament, és várta Kono telefonhívását. A japán nem sokáig várattott magára. Utasítást adott Blake-nek, hogy foglaljon helyet a másnap Hawaliba induló repülőgépre. Blake megpróbálta a dolgot elodáztatni, hogy időt hagyjon az ONI-nak, de miután Chaplin volt komornyikja hajthatatlannak bizonyult, az amerikai kényszeredetten tudomásul vette az utasítást, bár egyelőre fogalma sem volt arról, hogyan értesíti majd a tengerészeti elhárító szerveket a gyorsan pergő eseményekről. Ha sejtette volna hogy az ONI máris figyeli a telefonját, s ezt a beszélgetést is lehallgatja, bizonyára megnyugszik. De Stanley erről neki nem beszélt, így nem maradt számára más, mint a reménykedés: a hadnagy elég gyorsan intézkedjen, s valóban azonnal küldje a Pennsylvániára azt a bizonyos Campbellt. Am az ONI-nak is időre volt szüksége, már csak azért is, mert olyan valakit kellett keresnie a feladat végre-

hajtására, akinek külseje megegyezik Blake leírásával.

Igy aztán, amikor az ONI a telefon lehallgatása révén értesült arról, hogy Blake beleegyezett a másnap hawaii utazásba, Stanley azonnal elküldte egy emberét a légiforgalmi társasághoz.

S Blake egy óra múlva már hiába telefonált a Pan American Los Angeles-i irodájába, a kisasszonytól csupán ezt a határozott választ kapta: „Minden helyünk foglalt, uram.”

Blake még mindig nem gondolta, hogy a hadnagy keze van a dologban. Nem tehetett mást, várta Kono újbóli hívását. Jó két óra eltelt, amíg a japán újra jelentkezett. Az „izomember” közölte vele az új helyzetet, mire a japán azonnali találkozóra hívta.

Késő este volt, amikor az utcáskorok Blake ismét beszélt a japán kocsiába. A volánán ismét Yamamoto ült.

— Megváltoztatom az utasítást! — mondta halk, de igen határozott hangon, mint aki tökéletesen biztos a dolgában. — Nem repülővel megy, hanem a Matsoniával, amely két nap múlva indul San Franciscóból. Útirány ismét csak Honolulu... Ott a Kühn-féle szalon mellett szállodában megszáll...

Blake megjéjt. Talán sejtettek valamit a japánok? Hiszen hajóval sokkal tovább tart az út...

Yamamoto nagy köteg papírpénzt nyomott a markába. Blake gyorsan számolni kezdte, hogy-e csak, mennyire érdekl a pénz. Nyolcezer dollár... Ez igen... De miért ilyen sok? Nem ennyiről volt szó... Meg is kérdezte:

— Hogy a barátjától se sajnálja a pénzt — felelte Yamamoto.

Amikor elváltak, Blake előtt újra ott ágaskodott a tanácsalanság kérdőjele: hogyan értesítse Stanleyt? Hátrapillantott: két férfi sétált a nyomában.

Bizonyára ezek is németek... — gondolta. Hazafelé indult.

Azalatt az ONI emberei teljes gözzel dolgoztak. Megállapították Yamamoto személyazonosságát: valódi neve Itaru Tachibaka, sorhajókapitány a japán flottánál. Múltja: a japán tengerészakadémia és a tokiói tengerészeti kollégiumban végzett, sorhajóhadnagyként került ki, majd rövidesen előléptették sorhajókapitánnyá. 1930-ban az Egyesült Államokba költözött, s beiratkozott a pennsylvániai egyetemre, ahol Amerika történetét és külföldi kapcsolatait tanulmányozta. Amikor ezeket a tanfolyamokat elvégezte, a dél-kaliforniai egyetemre iratkozott be, Los Angelesben. Ezt követően évekig utazgatott a Csendes-óceán partvidékén, ahol japán üzletemberekkel, vállalkozókkal tartott fenn kapcsolata-